

การเมืองการปกครองไทยกับพระพุทธศาสนา*

Politics of Thai Government and Buddhism

พระมหาธานินทร์ กลิ่นหอม¹

Phramaha Thanin Klinhom¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง¹

Mahamakut Buddhist University Srilanchang Campus¹

Email : tang-tt2107@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเมืองการปกครองในแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า การเมืองการปกครองไทยในปัจจุบันได้มีการนำหลักธรรม คือ “อปริหานิยธรรม” มาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็น หลักธรรมที่เกี่ยวกับการปกครองแบบสามัคคีธรรมหรือสมาพันธรัฐซึ่งถือว่าการปกครองที่ค่อนข้างเป็น ประชาธิปไตยมากที่สุดเมื่อได้ปฏิบัติแล้วจะสามารถรักษาความคุณความดีให้เจริญรุ่งเรืองงดงาม ส่งผลให้ การปกครองบรรลุเป้าหมายเกิดความสงบสุขต่อประชาชนภายในประเทศเป็นที่ตั้งตั้งนั้นผู้ปกครอง ประเทศควรปกครองภายใต้หลักธรรมเพื่อปลูกฝังไปยังเยาวชนคนรุ่นใหม่ตระหนักรู้ เข้าใจถึงเนื้อแท้ของ การเมืองการปกครองไทยกับพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงเพื่อส่งเสริมและสืบสานการปกครองโดยธรรมให้ ดำรงคงอยู่สืบไป

คำสำคัญ : การเมือง; การปกครองไทย; พระพุทธศาสนา

* Received September 3, 2020; Revised November 4, 2020; Accepted November 18, 2020

ABSTRACT

This article aims to study politics of Thai government and Buddhism. Politics and government in the way of Buddhism It is a form of fellowship or a confederacy, which is considered the most democratic. The principle of governing which the Lord Buddha has placed is called Aparihaniyatham means things leading never to decline but only to prosperity. After practicing, it will be able to maintain prosperity. Governing the country with the goal of peace of the people within the country User All Thai people, all genders, ages, races, and religions should expand their democracy under the principles of cultivating them to the new generation from generation to generation. To truly understand the essence of Thailand's democracy in order to promote and carry on the rule of law.

Keywords : Politics; Thai Government; Buddhism

1. บทนำ

จากการที่ประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วส่งผลทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในด้านต่างๆ เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งพัฒนาการทางด้านการเมืองการปกครองที่เป็นระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านการเมืองการปกครองมากขึ้น ส่งผลทำให้เกิดปัญหาต่อการเมืองการปกครองขึ้นภายในประเทศ ซึ่งคำสอนของพระพุทธเจ้ามิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะสร้างสถาบันทางการเมืองแบบใหม่และมีใช้เพื่อสถาปนาโครงสร้างทางการเมืองใดๆ ขึ้นมา แต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาทางแก้ปัญหาของสังคมโดยทำการปฏิรูปบุคคลที่ประกอบเป็นสังคมและโดยการให้คำแนะนำหลักการทั่วไปบางอย่างที่จะช่วยให้สังคมนำมาใช้เพื่อมนุษยธรรมอันยิ่งใหญ่เพื่อปรับปรุงสวัสดิภาพของสมาชิกในสังคม และเพื่อแบ่งปันทรัพยากรให้เป็นไปอย่างยุติธรรมมีข้อจำกัดในการที่ระบบการเมืองจะสร้างเสริมความสุขและความไพบลูย์ให้แก่ประชาชน เพราะว่าไม่มีระบบการเมืองใดที่แม้ว่าจะมีอุดมการณ์อันสูงส่งขนาดไหนจะสามารถสร้างสันติสุขขึ้นมาได้ตราบเท่าที่ประชาชนในระบบการเมืองนั้นยังถูกรอบงำด้วยความโลภ ความโกรธและความหลงอยู่ นอกจากนั้นแล้ว ไม่ว่าจะระบบการเมืองใดจะถูกนำมาใช้ แม้ว่าจะระบบการเมืองที่ดีและมีความยุติธรรมจะให้หลักประกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและมีระบบการถ่วงดุลในการใช้อำนาจซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จะสร้างความสุขในสังคมไว้ได้แล้วก็ตาม อำนาจทางการเมืองมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ประชาชนจะมีชีวิตมั่งคั่งสมบูรณ์ ยากจน ลำหลัง ก็ขึ้นอยู่กับระบอบการเมือง หากระบบดีและมีผู้นำที่ดีก็จะใช้อำนาจในการแก้ปัญหาให้ประชาชนอยู่ดีกินดีได้ หากระบอบการเมืองไม่ดี และมีผู้นำไม่ดี การใช้อำนาจ

จะทำให้ประชาชนทุกข์ยากลำบาก เดือดร้อน ยากจน การศึกษาต่ำ ขาดโอกาสที่จะเลือกเส้นทางการดำเนินชีวิต ดังนั้นการเมืองจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนแต่ก็มีลักษณะหลายอย่างของคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งมีความสอดคล้องกับเรื่องราวของทางการเมืองในปัจจุบัน

จากการที่ประเทศไทยได้ถือเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ครอบคลุมกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้เห็นได้โดยชัดเจนว่า เป็นวิถีชีวิตของคนไทยโดยส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครองในหลายกรณีด้วยกันดังตัวอย่างที่ผู้ปกครองจะต้องยึดถือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการบริหารงาน หรือในการปฏิบัติหน้าที่ของตน (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2560 : 15)

ดังนั้น ในสังคมปัจจุบันนี้มีความสับสนวุ่นวายโดยเฉพาะสังคมประเทศไทย ในอดีตนั้นเป็นสังคมที่ เอื้ออาทรเป็นสังคมน่าอยู่ หรือสยามเมืองยิ้มนั่นเอง ผู้คนต่างยิ้มแย้มแจ่มใจ มีน้ำใจดีมีใจ เป็นสังคมที่มีความสามัคคีมีความรักไม่เห็นแก่ตัว มีสถาบันหลักคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมน้ำใจของคน ในชาตินับ ปัจจุบันนี้สังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลง ความคิดความเห็นต่างๆ ของคนหนุ่มคนสาวมีความคิดเห็นที่หลากหลายเมื่อความคิดที่ต่างกันก็ มีการแบ่งกลุ่มแบ่งสีแตกแยกความคิดทำให้สังคมไทยขาดความปรองดอง ทั้งนี้ก็เพราะสังคมปัจจุบันขาดหลักธรรมซึ่งมูลฐานของความเป็นใหญ่หรืออธิปไตย ๓ อย่างที่แสดง ในหลักพระพุทธศาสนา คืออรรถาธิปไตย โลกาธิปไตยและธรรมาธิปไตย อรรถาธิปไตย คือถือตนเป็นใหญ่หรือประโยชน์ตนเป็นที่ตั้ง หากทำอะไรก็ต้องการให้ ประกาศชื่อเสียงเป็นบุคคลที่ทำอะไรเพื่อประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้งและก็ยังดีที่ว่าเป็นบันไดขั้นแรกของการก้าว ขึ้นสู่ความเป็นผู้มีจิตใจสูงขึ้นไปโลกาธิปไตย คือถือโลกเป็นใหญ่หรือโลกเป็นประมาณ สุดแต่คนอื่นหรือส่วนมากเขาว่าอย่างไรก็ถือว่าอย่างนั้น อันนี้เองที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเพราะไม่รู้จักประมาณตนนั่นเอง การกระทำใดๆ ไม่ดูฐานะของตนเอง บางครั้งก็ก่อให้เกิดความเดือดร้อนธรรมาธิปไตย คือถือธรรมเป็นใหญ่ คำนึงถึงความถูกต้องความสมควร ถือได้ว่าการ ทำความดีก็เพราะเห็นแก่ความดี ทำความดีเพราะเห็นแก่ความดี ความถูกต้องไม่ใช่ทำด้วยหวังอะไรตอบแทน หลักธรรมาธิปไตยพระพุทธศาสนาสอนอย่างตรงไปตรงมาเป็นอย่างดี เพราะหลักธรรมาธิปไตย อาจนำไปใช้ได้ ทุกกรณีและสอดคล้องกับสังคมปัจจุบันที่ทุกคนนั้นต้องคำนึงถึงหลัก ธรรมาธิปไตย เมื่อสังคมไทยมีความรัก ความสามัคคีแล้วก็เกิดความปรองดองของคนในชาติธรรมาธิปไตย คืออะไร ธรรมาธิปไตยคือการอำนวยความสะดวกและการพิจารณาว่า อะไรผิดอะไรถูก ในการอำนวยความสะดวกคือถือธรรมเป็นใหญ่โดยเฉพาะผู้ใหญ่ในบ้านเมือง ในหน่วยงานมีธรรมาธิปไตยแล้ว ก็จะไม่ตกอยู่ภายใต้อคติหรือความลำเอียง 4 ประการคือลำเอียงเพราะรักหรือชอบกัน เรียกฉันทาคติ 1 ลำเอียงเพราะชังเรียกว่าโทสาคติ 1 ลำเอียงเพราะหลงหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์เรียกโมหาคติ 1 กับข้อสุดท้ายลำเอียงเพราะกลัวเรียกภยาคติหลักธรรมการปกครองซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงวางไว้มีชื่อว่า “อปริหานิยธรรม” แปลว่า ข้อปฏิบัติไม่เป็นที่ตั้งของความเสื่อม หรือข้อที่ประพฤติปฏิบัติแล้วจะไม่นำไปสู่ความเสื่อมเรียก

อย่างง่ายว่า ปฏิบัติแล้วจะสามารถรักษาความเจริญรุ่งเรืองเอาได้นั่นเองซึ่งมีทั้งหมด 7 ประการ ได้แก่ 1)มีการประชุมกันเสมอ และพร้อมเพรียง 2)การประชุมเป็นไปโดยสามัคคี เข้าประชุมพร้อมกัน เลิกประชุมพร้อมกันปฏิบัติกรณียะที่ควรทำโดยพร้อมกัน 3)ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ควรบัญญัติ ไม่ทำลายข้อบัญญัติที่เหมาะสม ยึดถือปฏิบัติตามบัญญัติที่รับรองอยู่ 4)สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ผู้เก่าแก่ของบ้านเมือง และเชื่อฟังปฏิบัติตาม 5)ไม่ทำการข่มขืนน้ำใจกุลสตรีโดยพลการ เชิดชูเกียรติศักดิ์ศรีของกุลสตรีให้สูงเด่น 6)สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ปุชานียสถานทั้งภายในและภายนอกเมือง ไม่ทำลายการบริจารบำรุงที่เป็นมาโดยธรรมแต่โบราณ 7)ถวายเป็นกุศลคุ้มครองป้องกันด้วยดีในพระอรหันต์ของชาวเมือง พร้อมด้วยใจปราศว่า ท่านที่ยังไม่ได้มา ขอได้โปรดมาเมืองข้าพเจ้าเถิด ส่วนท่านที่มาแล้วขอให้ท่านอยู่เป็นผาสุกในเมืองนี้เถิด (พระราชนิพนธ์ ประยุทธ์ ปยุตโต, 2543 : 5)

จะเห็นได้ว่า แนวทางการปกครองที่พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงวางไว้นั้นซึ่งสามารถพอที่จะสรุปเป็นแนวและใจความได้ดังนี้คือ อปริหานิยธรรมข้อที่ 1 และข้อที่ 2 นั้น พระพุทธเจ้าทรงเน้นเรื่อง 1)หลักความสามัคคี คือมีความคิดเห็น การแสดงออกเป็นไปแนวทางเดียวกัน มีความรักใคร่สมัครสมานสามัคคีเป็นพี่น้องกัน 2)หลักความเสมอภาค คือไม่เลือกปฏิบัติคือต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบของสังคมที่วางไว้ อปริหานิยธรรมข้อที่ 3 นั้นพระพุทธองค์ทรงเน้นเรื่อง 3)หลักความเหมาะสมซึ่งหมายถึงการรับเอาสิ่งที่ไม่ควรไม่เหมาะสมกับสังคมไทยมาใช้และบัญญัติไว้ อย่างเช่น รับแนวคิดวัฒนธรรมตะวันตกมาเป็นข้ออ้างและนำมาบัญญัติเอาไว้เป็นกฎหมาย 4)หลักความเสมอภาคทางเพศ หรือยกย่องให้เกียรติสตรี หรือปัจจุบันได้ออกมีการมาเรียกร้องให้สตรีมีความเสมอภาคเท่าเทียมกับบุรุษ (เพราะไปรับแนวคิดมาจากตะวันตก) ซึ่งทางพระพุทธศาสนาได้มีมาก่อนตั้งนานแล้ว พระพุทธเจ้าทรงมองว่า ไม่ว่าหญิงหรือชาย ก็สามารถพัฒนาตนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่ประเสริฐนั่นเองอปริหานิยธรรมข้อ 5 ข้อที่ 6 ข้อ 7 ได้กล่าวถึงเรื่องหลักของการให้เกียรติสิทธิและหน้าที่ผู้อื่น หมายถึง การยกย่องให้เกียรติ บุคคลที่มีอายุหรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และ 5)หลักการของศีลธรรม หมายถึง การมีความอ่อนน้อม เคารพบูชาในสิ่งที่ตนนับถือ มีมโนธรรม ตลอดจนให้การอุปถัมภ์คุ้มครองพระศาสนา ซึ่งเมืองไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาตั้งแต่ในอดีต แต่ในปัจจุบันไม่ได้รับคุ้มครองอุปถัมภ์เท่าที่ควร พระทุกวันนี้ถูกกีดกันไม่ให้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับสังคม ทั้งที่เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องอบรมสั่งสอนให้คนเป็นคนดี (พระราชนิพนธ์ ประยุทธ์ ปยุตโต, 2543 : 22)

2. หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย

ระบอบการปกครองในประเทศไทยได้นำหลักประชาธิปไตยซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างเป็นสากลมากกล่าวให้เห็นในภาพรวมของคำว่า “ประชาธิปไตย” สำหรับประเทศไทยนั้นเป็นคำที่มีนิยามกว้างมากพิจารณาไปได้ในหลายมุมมองความคิดเห็น หากจะต้องนิยามจำเพาะเจาะจงลงไปให้ชัดเจนเห็นถึง

รูปธรรมคงเป็นการยากยิ่งกับโลกในยุคดิจิทัล โลกในยุคโลกาภิวัตน์ ที่ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แต่เนื่องจากเป็นหลักการใหญ่ที่สำคัญที่จะต้องใช้เวลาสำหรับการศึกษามากพอสมควร จึงพิจารณาได้จากมาตรฐานสากลที่คล้ายคลึงกับระบอบประชาธิปไตยในบ้านเมืองเรา เพื่อวางกรอบของหลักการปกครองในประชาธิปไตยของประเทศไทยก็ทำให้พอเข้าใจได้ ดังนี้

Harold Joseph Laski (1977 : 24) ผู้นำทางความคิดชาวอังกฤษ ซึ่งเป็นทั้งนักการเมือง นักเศรษฐศาสตร์ นักเขียน ที่ได้รับการยอมรับกว้างขวางได้ให้นิยามความหมายคำว่า ประชาธิปไตย (Democratic) ว่า ประชาธิปไตยนั้นมี 2 สถานะ คือ ในฐานะที่เป็นระบอบการปกครองรูปแบบหนึ่ง กับในฐานะที่เป็นวิถีการดำรงชีวิตในสังคมแบบหนึ่ง แต่ความหมายทั้งสองนี้ก็ปะปนหรือเกี่ยวพันกันอยู่มาก เช่น ในสังคมประชาธิปไตยจะปฏิเสธเอกลัทธิของบุคคลอันตั้งอยู่บนรากฐานของชาติกำเนิดหรือความมั่งคั่ง เพศ วรณะ ศาสนา และช่องว่างทางเศรษฐกิจของประชาชนจะให้มือน้อยที่สุด แต่ลักษณะเช่นนี้ ลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ถือว่าเป็นอุดมการณ์ของลัทธิของตนเช่นกัน ในด้านการปกครอง สิ่งที่คนกลุ่มหนึ่งในประเทศเห็นว่า เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแล้ว ประชาชนกลุ่มที่ยากจนกว่าก็อาจจะมองว่าเป็นคนธิปไตยมากกว่า โดยนัยนี้ประชาธิปไตยจึงมีความหมายหรือมีบทบาทต่างกันในแต่ละวงการและจากนิยามคำว่าประชาธิปไตยของ Harold Joseph Laski นี้ สารานุกรม Encyclopaedia Britannica, Inc. (2006) ก็ได้นำมาเป็นต้นแบบให้ความหมายไว้ในทำนองเดียวกันแต่ได้ขยายความหลักประชาธิปไตยไว้อย่างละเอียดขึ้นกว่าเดิม กล่าวคือ คำว่า ประชาธิปไตย (Democracy) ได้ถูกนำไปใช้ในความหมายต่างๆ กันหลายประการ คือในความหมายดั้งเดิมของมัน คือการปกครองแบบหนึ่งซึ่งสิทธิในการตัดสินใจทางการเมืองนั้นเป็นของพลเมืองทั้งปวง พลเมืองเป็นผู้ใช้โดยตรงตามระเบียบวิธีที่ว่าเสียงข้างมากเป็นฝ่ายชนะ การปกครองแบบนี้เรียกกันว่าประชาธิปไตยโดยตรง หรือเป็นการปกครองแบบหนึ่ง ซึ่งพลเมืองใช้สิทธิอย่างเดียวกันนั้นผ่านทางผู้แทนซึ่งประชาชนเป็นผู้เลือกและรับผิดชอบต่อประชาชน พลเมืองทั้งหมดไม่ได้ใช้สิทธิในการปกครองด้วยตนเอง แบบนี้เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน หรือเป็นการปกครองรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมักจะได้แก่รูปประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน แต่ผู้ที่มีเสียงข้างมากจะใช้อำนาจตัดสินใจได้ก็แต่ภายในขอบเขตจำกัดแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้ออกแบบไว้รับรองสิทธิของคนข้างน้อยให้ได้ขึ้นมสิทธิส่วนบุคคลหรือส่วนรวมบางประการ เช่น สิทธิในการพูด และในทางศาสนา แบบนี้เรียกว่าประชาธิปไตยเสรี หรือแบบมีรัฐธรรมนูญ (Liberal or Constitutional Democracy) และประการสุดท้าย คำว่าประชาธิปไตยมักจะถูกนำมาใช้อธิบายระบบการเมืองหรือสังคมใดๆ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะลดความแตกต่างทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างอันเกิดขึ้นจากการกระจายทรัพย์สินส่วนตัวโดยไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ โดยไม่คำนึงถึงว่ารูปของการปกครองในระบบนั้นจะมีลักษณะประชาธิปไตยตามความหมาย 3 ประการแรกหรือไม่ แบบนี้เรียกว่าประชาธิปไตยทางสังคมหรือเศรษฐกิจ

คณาธิปไตย (Oligarchy) เป็นระบอบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งปกครองโดยคณะบุคคลจำนวนน้อยของสังคม ได้แก่ กลุ่มผู้อาวุโสกลุ่มทหาร หรือกลุ่มคณะปฏิวัติยังมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้คำว่า ประชาธิปไตยอีกประการก็คือ การใช้คำว่า “ประชาธิปไตย(Democracy)” ปะปนในความหมายเดียวกันกับคำว่า “รัฐธรรมนูญ” กล่าวคือ แม้ว่าประเทศต่างๆ ทั่วโลกจะมีการปกครองและยึดถือหลักการเมืองต่างๆ กันมากมายก็ตาม แต่ทุกประเทศในปัจจุบันก็มีรัฐธรรมนูญใช้เป็นกฎหมายหลักในการบริหารจัดการปกครองในประเทศของตนด้วยกันทั้งนั้น ส่วนที่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นไปตามหลักประชาธิปไตยมากหรือน้อยเพียงใด เป็นรัฐธรรมนูญที่รัฐบาลและประชาชนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด หรือเป็นสิ่งที่ประชาชนและผู้ทรงอำนาจไม่ค่อยเหลียวแล หรือจะเป็นรัฐธรรมนูญที่เขียนขึ้นไว้หรือไม่นั้น ไม่ใช่สาระสำคัญ ที่จริงรัฐธรรมนูญหมายถึงชื่อที่ใช้เรียกกฎ ข้อบังคับ ที่เป็นหลักใหญ่ที่สุดของสังคมประเทศ ที่มีความสำคัญสูงกว่าหรือลำดับศักดิ์แห่งกฎหมายสูงกว่ากฎหมายอื่นเท่านั้น กล่าวโดยสรุปคือ การมีรัฐธรรมนูญหรือไม่ได้เป็นหลักประกันว่าประเทศนั้นจะจัดการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเสมอไป แต่การมีรัฐธรรมนูญไม่ว่าจะมีเขียนไว้หรือไม่ หรือมีกี่ฉบับก็ตาม เป็นเพียงการยอมรับว่าการปกครองบ้านเมืองนั้นควรจะเป็นไปตามที่กฎหมายสูงสุดของประเทศกำหนดไว้ ไม่ได้เป็นไปตามอำเภอใจของผู้ใช้อำนาจปกครองประเทศ ส่วนกฎหมายที่ว่านั้นจะเป็นธรรมหรือไม่เพียงใดก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยและมีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรด้วยย่อมส่งผลให้การจัดระเบียบการปกครองประเทศทั้งในแง่อำนาจหน้าที่ของสถาบันและพฤติกรรมทางการบริหารการเมืองนั้นมีความชัดเจนแน่นอนกว่าการไม่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องพิจารณาถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศด้วยแล้ว

สิทธิกร ศักดิ์แสง (2561 : 293) สำหรับพัฒนาการของการปกครองประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตยของไทยนั้น เริ่มขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศโดยคณะผู้ยึดอำนาจหรือคณะราษฎรเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) มาเป็นการปกครองระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) โดยจุดมุ่งหมายที่จะเป็นประชาธิปไตยให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และเข้ามาเป็นผู้ปกครองนั้น ซึ่งในช่วงที่เริ่มสร้างประชาธิปไตยจึงเป็นช่วงเวลาที่อำนาจเปลี่ยนมือจากกษัตริย์และพระราชวงษ์มาอยู่ในมือขุนนางที่เรียกว่า อมาตยาธิปไตย เป็นประชาธิปไตยเพียงครั้งเดียว นั่นคือเมื่อการเมืองไทยที่มุ่งหมายนั้นเป็นประชาธิปไตยตัวแทน ประชาชนเลือกผู้แทนราษฎรโดยมอบหมายให้ผู้แทนราษฎรไปจัดตั้งรัฐบาลเอง จึงเป็นรัฐสภาที่อำนาจนิติบัญญัติเป็นที่มาของคณะรัฐมนตรี แต่ปรากฏว่าทางรัฐบาลเองโดยนายกรัฐมนตรีได้เป็นผู้กำหนดตัวคนที่จะได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนกึ่งหนึ่งของสมาชิกสภาทั้งหมด ให้มีศักดิ์และสิทธิเท่าเทียมกับสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง จนผ่านเข้าสู่ยุคการปกครองระบบเสนาธิปไตย ที่ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมือง

มากขึ้น เกิดการแบ่งฝ่ายทหารที่คิดต่าง จากที่เคยผ่อนปรนให้มีการปกครองในรูปกึ่งประชาธิปไตยก็กลายมาเป็นยกเลิกการปกครองรูปแบบนี้ ยกเลิกรัฐธรรมนูญ ยกเลิกรัฐสภา ตั้งกลุ่มคณะปฏิวัติ ปกครองตนเอง เป็นเอกราชปิตัยมีอำนาจสิทธิขาดในแผ่นดิน เป็นช่วงที่ประชาธิปไตยหยุดการพัฒนาเรื่อยมาจนกระทั่งนำมาซึ่งเหตุการณ์ 4 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ในบ้านเมือง เพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญและการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยโดยแท้เป็นการล้มรัฐบาลอำนาจนิยม เปิดทางของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้ประชาชน

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับความสำคัญความสัมพันธ์และความเกี่ยวข้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวที่ควรค่าแก่ปุถุชนอย่างเราจะนำมาปฏิบัติประยุกต์ใช้เพื่อปกครองประเทศโดยธรรมให้ดำรงคงอยู่สืบไป ดังนี้ (เสถียรพงษ์ วรรณปก, 2540 : 17-18)

1. ราชสังคหัตถุหรือสังคหัตถุของพระราชา คือหลักการสงเคราะห์ประชาชนของนักปกครองอันมี 4 ประการ ได้แก่ สัสสมณะ ฉลาดบำรุงธัญญาหารปฐิสเมณะ ฉลาดบำรุงข้าราชการสัมมาปาสะ ผูกผสานรวมใจประชาด้วยการส่งเสริมสัมมาชีพให้คนจนตั้งตัวได้และวาชไปยะ มีวาหะดูตตีมีใจสำหรับสังคหัตถุของคนทั่วไปที่ใช้ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมใหญ่ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นหลักการสงเคราะห์ ยึดเหนี่ยวจิตใจคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีปรองดองเพื่อความเป็นเอกภาพ ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ ทาน การให้ปันผลประโยชน์แก่กันหรือมีการเผื่อแผ่ปิยวาจา การรู้จักใช้วาจาแสดงน้ำใจดี ที่จะแก้ปัญหาและช่วยเหลือกันอัตถจริยา การเอากำลังร่างกายเข้าช่วยเหลือร่วมมือกัน และสมานัตตตา การมีความเสมอภาค ทำตัวให้เข้ากันได้ โดยร่วมสุขร่วมทุกข์กัน ร่วมกันเผชิญและแก้ปัญหาไม่ทอดทิ้งกัน ไม่ดูถูกดูหมิ่นกัน ไม่เอาไรดเอาเปรียบกัน และไม่เลือกที่รักมักที่ชัง สม่่าเสมอสมานกันโดยธรรม

2. หลักสารณียธรรม 6 ธรรมที่เป็นเหตุให้ระลึกรถึงกัน ทำให้มีความเคารพกัน ช่วยเหลือกัน และสามัคคีพร้อมเพรียงกันในชุมชนแห่งกาลยามมิตร ประกอบด้วยธรรม 6 ประการ คือจะทำอะไรก็ตามทำด้วยกันด้วยเมตตา ทำด้วยใจหวังดีเช่น เมื่อมีกิจการส่วนรวมก็มาร่วมมือกัน พร้อมเพรียงกันทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้วยหวังดีที่จะให้เกิดประโยชน์สุขต่อกันจะพูดอะไรก็พูดต่อกันด้วยเมตตา พูดด้วยความหวังดีเช่น มุ่งแก้ปัญหา มุ่งให้เกิดความสามัคคีและประโยชน์สุขจะคิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตา คิดด้วยใจหวังดีเช่น คิดในทางแก้ปัญหา ในทางสมัคสมานประสานส่งเสริม ในทางที่จะเอื้อเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนกันเพื่อจุดหมายที่ดีงาม ด้วยอาการยิ้มแย้มแจ่มใสได้มาแบ่งกันกินใช้ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าพระพุทธศาสนามองข้ามเรื่องนี้ ไม่เอาใจใส่เรื่องวัตถุแต่แท้จริงพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับเรื่องผลประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง แต่ในขอบเขตที่เรียกว่าเป็นปัจจัย เพราะฉะนั้นเรื่องการแบ่งปันลาภและเอื้อต่อกันจึงมาในหลักการของการอยู่ร่วมกันซึ่งรวมถึงเรื่องจัดสรรผลประโยชน์ ตั้งอยู่ในหลักความประพฤติเสมอกันหลักการนี้ในทางพุทธศาสนาเรียกว่า สีสสามัญญตา แปลว่าความเป็นผู้เสมอกันในศีลทุกคนต่อ

หน้าวินัยแล้วเสมอกันทั้งหมด แม้แต่เป็นพระอรหันต์ก็ไม่ยกเว้น วินัยกำหนดไว้ให้เสมอภาคกันและจึงต้องพยายามประพฤติตัวให้เสมอกันโดยศีล เพื่อไม่ให้เป็นที่รังเกียจแก่ชุมชนและมีความเสมอกันโดยทิวติ เรียกว่า ทิวติสัมมัญญตา หมายความว่า ยึดถือหลักการและอุดมการณ์ของสังคมร่วมกัน สังคมใดไม่มีหลักการร่วมกัน เช่น สังคมประชาธิปไตยนี้ ถ้าประชาชนไม่ยึดมั่นถือมั่นในหลักการพื้นฐานแห่งประชาธิปไตยร่วมกัน ก็ถึงอวสาน เพราะฉะนั้นสมาชิกทุกคนจึงต้องมีอุดมการณ์และมีหลักการร่วมกันและควรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อความสงบสุขร่มเย็นของมหาชนชาวสยาม

3. หลักนิติธรรม เป็นหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่ทุกคนพึงต้องยึดมั่นเคารพและปฏิบัติตามกรอบของหลักนิติธรรมการใช้อำนาจรัฐของกลุ่มบุคคลรวมถึงองค์กรหน่วยงานตามรัฐธรรมนูญ จะต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรมการบริหารราชการแผ่นดิน ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรมหลักนิติธรรม (The Rule of Law) เป็น “จริยธรรมของกฎหมาย” (Morality of law) ซึ่งรวมทั้งอุดมการณ์ และมาตรฐานของกฎหมายและการใช้กฎหมายในสังคมมนุษย์เพื่อสร้างความถูกต้องและเป็นธรรมให้เกิดขึ้น

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2560 : 3) หลักนิติธรรมไม่ใช่บท Sanction ที่จะมีผลบังคับใช้อย่างเคร่งครัดซึ่งขาดไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นการตายตัวให้ต้องปฏิบัติตามซึ่งหลักนิติธรรมนี้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กฎหมายสูงสุดประเทศที่มีควบคู่ไปกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย ได้ให้ความสำคัญยิ่งกว่ารัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมาในอดีต เพราะมิใช่เพียงแต่นำมาบัญญัติวางหลักไว้ในมาตรา 3 วรรคสองความว่า “รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาลองค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม” รวมถึงในหมวด 3 ที่ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามมาตรา 26 วรรคหนึ่ง ความว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย”

นอกจากนี้ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการปกครองที่จะดำรงคงอยู่ได้ มิใช่เพียงแต่ใช้อำนาจที่มีอยู่ในมือผู้ครอบครองเท่านั้น แต่จำเป็นต้องมีธรรมะประกอบควบคู่ไปพร้อมกันด้วยนอกจากหลักธรรมที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นนี้แล้ว ยังมีแก่นใจความจากหลักธรรมคำสอนบทอื่นๆ อีกที่ควรค่าซึ่งที่จะนำมาปรับใช้กับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยเราและตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ได้บัญญัติชัดเจนให้เห็นแล้วว่า ยังคงหลักการเดิมคือมอบอำนาจอธิปไตยให้เป็นของปวงชนชาวไทย และประชาชนชาวไทยจะใช้อำนาจอันนั้นได้โดยผ่านตัวแทนที่ตนใช้สิทธิเลือกตั้งเข้ามาบริหารจัดการประเทศโดยระบบเสียงข้างมากให้เข้ามาทำหน้าที่แทนตน ซึ่งการใช้อำนาจแทนประชาชนนั่นเองกฎหมายสูงสุดยังได้

ตอกย้ำให้ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญกฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม การที่มีหลักนิติธรรมมากำกับไว้อีกชั้นหนึ่งสะท้อนให้ผู้ใช้อำนาจไม่ว่าจะเป็นอำนาจของฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ นอกจากจะต้องมีการดูแลอำนาจซึ่งกันและกันเองแล้วยังจะต้องมีหลักธรรมมากำกับใจตนไม่ให้ใช้อำนาจที่มีอยู่เกินขอบเขตออกนอกกรอบนอกทางจากประสบการณ์ที่ผ่านมาของประเทศไทยที่ฝ่าข้ามวิกฤตการณ์ปัญหาบ้านเมือง มีการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย มีความขัดแย้งกันในทางความคิด แม้ประเทศจะอยู่ในอยู่ในช่วงไม่มีรัฐธรรมนูญมาบังคับใช้ แต่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ก็ยังคงดำรงอยู่ได้โดยหวังว่าจากนี้ต่อไปจะสามารถใช้หลักธรรมมาประกอบควบคู่ไปกับการปกครองประเทศโดยมีเป้าหมายความสงบสุขของประชาชนภายในประเทศเป็นที่ตั้ง ซึ่งการนี้จะสำเร็จได้คงไม่ใช่แค่เพียงผู้ใช้อำนาจปกครองประเทศ ประชาชนคนไทยทุกคนทุกเพศทุกวัยทุกเชื้อชาติทุกศาสนาที่ด้วยเช่นกันและควรที่จะขยายการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้หลักธรรมปลูกฝังไปยังเยาวชนคนรุ่นใหม่จากรุ่นสู่รุ่นให้ตระหนักรู้ เข้าใจถึงเนื้อแท้ของระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยอย่างแท้จริงเพื่อเป็นการส่งเสริมและสืบสานการปกครองโดยธรรมให้ดำรงคงอยู่สืบไป

3. พระพุทธศาสนากับการเมือง

จากการศึกษาพบว่าประเทศไทยในปัจจุบันมีระบอบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข เมื่อถ้ามองถึงเรื่องศาสนาประจำชาติแล้ว หลายคนไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนต่างชาติดก็ตาม จะกล่าวในลักษณะที่ตรงกันว่า เมืองไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติที่น่าจะเป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า หลักฐานต่างทั้งทางด้าน สถาปัตยกรรมก็ดี หรือศิลปะการก่อสร้างต่าง ๆ สถานที่สำคัญ ล้วนบ่งบอกได้ว่า นี่เป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น ไม่เพียงเท่านั้น ทั้งวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี ก็ล้วนบ่งบอกความเป็นพุทธศาสนาอีกด้วยแต่ก็อาจจะมีคำถามค้างคาอยู่ในจิตใจและตามมามากมายหลายฝ่าย ว่าทำไม พระพุทธศาสนาถึงมิได้เป็นศาสนาประจำชาติในลักษณะเชิงที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเสียที่ นั่นหมายถึง การบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย” เรื่องนี้สำคัญเพียงแค่นั้นที่จะต้องบัญญัติพระพุทธศาสนาเป็นประจำชาติ หรือไม่ควรที่จะบัญญัติเอาไว้เพราะเหตุที่พระพุทธศาสนาอยู่คู่คนไทยมานานพระพุทธศาสนาอยู่ในจิตใจของคนไทยอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องบัญญัติหรือตรากฎหมายอะไรต่างๆ ไว้ก็ได้ เพราะ พระศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจไม่เกี่ยวข้องกับ สังคมการเมือง หรือกฎหมายใดๆ ถึงแม้ไม่มีกฎหมายพระพุทธศาสนาที่อยู่ได้เพราะทุกๆ วันนี่ ศาสนาอยู่ได้ก็เพราะประชาชน นั่นก็คือประชาชน ชาวบ้าน เป็นผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองมาเท่าทุกวันนี้ มิใช่ภาครัฐบาลที่จะมาช่วยเหลือหรืออุปถัมภ์ พระพุทธศาสนาก็อยู่ได้และเจริญรุ่งเรืองเสียอีกและคำถามจึงตามมา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2544 : 8)

พระพุทธศาสนากับกฎหมายพระพุทธศาสนานั้น มีศีล วินัย ดุคาลัยกับจะเหมือนกฎหมายบ้านเมือง แต่ในความเป็นจริงแล้วศีลนั้นเป็นกฎระเบียบข้อบังคับให้ภิกษุ และ อุบาสก อุบาสิกา ประพฤติปฏิบัติตาม แต่ ศีล หรือวินัยนั้น มิได้เหมือนหรือเป็นไปในลักษณะเดียวกับกฎหมาย ที่หากผู้ละเมิดฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษทัณฑ์ ส่วนศีล หรือพระวินัยนั้น พระพุทธองค์ทรงบัญญัติเพื่อให้ประพฤติดุคาลัยเพื่อนำตนและสังคมไปสู่ความเจริญ ไปสู่ความสุข ผลหรือโทษนั้นมันมีอยู่ในตัวมันเองอยู่แล้ว ถ้าผู้นั้นละเมิดก็จะได้รับผล คือวิบากกรรมที่จะต้องชดใช้ในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นกฎหรือข้อที่ควรประพฤติปฏิบัติและปฏิบัติเป็นไปเพื่อความเจริญ (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551 : 37)

เมื่อมนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกับคนในสังคมจึงต้องปฏิบัติตามกฎหมายกฎระเบียบหรือข้อบังคับอื่นๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎ ระเบียบ ข้อบังคับ รวมทั้งกฎหมายต่างๆ ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของเราอยู่ตลอดเวลา มนุษย์จำเป็นต้องมีกฎหมายก็เพราะว่า

1. สังคมของมนุษย์มีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากยิ่งขึ้นจำเป็นต้องมีกฎออกมาควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์
2. กฎหมายสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้แก่มนุษย์
3. กฎหมายสร้างระเบียบให้แก่สังคม
4. กฎหมายมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์เพราะเหตุที่มนุษย์จำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น กฎหมายจึงเป็นตัวกลางที่คอยกำหนดความสัมพันธ์ของบุคคลในระดับต่าง (ธานินทร์ กรัยวิเชียร, 2551 : 134)

4. รัฐในระบอบประชาธิปไตยกับพระพุทธศาสนา

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติไว้ว่า รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจ อันดี และความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งการสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนา มาใช้เพื่อส่งเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2540 : 10) ได้แสดงทัศนะให้เห็นว่า โดยหลักการแล้ว การที่รัฐสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนานั้น สรุปได้ 2 ลักษณะด้วยกันคือ

1. เป็นความสัมพันธ์เชิงหน้าที่เกี่ยวกับธรรม หรือหน้าที่ต่อธรรม คือ รัฐโดยเฉพาะผู้ปกครองที่ดี ย่อมเป็นผู้ไฝ่ธรรม แสวงหาธรรม และเป็นผู้เชิดชูธรรม พระสงฆ์หรือทางฝ่ายศาสนานั้น เป็นผู้ดำรงไว้ซึ่งธรรม เป็นผู้เผยแผ่ และสืบต่อ สืบทอดธรรมให้ดำรงอยู่ในโลก ในสังคม เพราะฉะนั้น รัฐก็ทำหน้าที่ในการที่จะช่วยผู้ดำรงรักษาสืบทอดธรรม เผยแผ่ธรรมนี้ ให้ทำหน้าที่นั้นด้วยดี การกระทำอย่างนั้น ก็เท่ากับรัฐได้เชิดชูคุณธรรมด้วยสืบเนื่องจากหน้าที่ที่เกี่ยวกับธรรมเช่นนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)(2540 : 15) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าหน้าที่เกี่ยวกับธรรมของรัฐนั้น ก็ทำให้พระมหากษัตริย์หรือทางรัฐมีหน้าที่ต่อไปอีกคือจะต้องพยายามให้ศาสนาบริสุทธิ์ เพื่อให้มีธรรมดำรงอยู่สืบต่อไปในสังคม หรือในโลกนี้ การทำสังคายนาที่ดี การกำจัดชำระล้างมลทินของศาสนาในบางสมัยก็ดี เป็นเรื่องที่ดีได้ว่า อยู่ในหน้าที่ข้อนี้เมื่อ

มีเหตุการณ์ไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นในวงการศาสนา รัฐก็เข้ามาอุปถัมภ์คณะสงฆ์ในการทำสังคายนาร้อยกรอง พระธรรมวินัย เพื่อรักษาธรรมที่บริสุทธิ์ไว้ สังคายนาดังกล่าวโดยมาก ก็มีพระเจ้าแผ่นดิน หรือทางรัฐเข้ามา เป็นผู้อุปถัมภ์ ทั้งในประเทศอินเดีย ในศรีลังกาตลอดจนกระทั่งในประเทศไทยหลายครั้ง หลายสมัย นอกจากนี้ ในกรณีปลีกย่อย เมื่อปรากฏว่ามีคนของรัฐ หรือพลเมืองคือ คนของบ้านเมืองที่เป็นคนร้าย คนไม่ดีเข้าไปชุกซ่อนตัวแอบแฝงอยู่ เข้าไปบวช เข้าไปเบียดเบียนทำลายศาสนา ซึ่งเท่ากับทำลายผลประโยชน์ของรัฐและประชาชนด้วย ทางรัฐหรือทางพระเจ้าแผ่นดิน ก็ช่วยรักษาความบริสุทธิ์ของพระศาสนาด้วยการเอาคนของรัฐ หรือพลเมืองของตนเองที่เป็นคนไม่ดีที่เข้าไปทำลายศาสนานั้นออกมา ข้อนี้ ถือว่าเป็นการชำระล้างพระศาสนาด้วยการเอาคนร้าย พลเมืองไม่ดีของตนเองกลับออกมาเสีย ไม่ให้เข้าไป หรืออยู่ทำลายพระศาสนาอีกต่อไป

2. เป็นความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ในฐานะที่ผู้ปกครองหรือรัฐ เป็นตัวแทนของประชาชน ควรแสดงน้ำใจตอบแทนต่อทางฝ่ายสงฆ์ หรือทางศาสนา โดยนัยนี้ พระธรรมปิฎกเห็นว่า ตามปกติพระภิกษุสงฆ์ หรือทางฝ่ายศาสนาเป็นผู้แนะนำสั่งสอนประชาชนให้ดำรงอยู่ในศีลธรรม ให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ ดีงาม ให้พัฒนาทางจิตใจ ทางปัญญา ให้พระสงฆ์ทำเช่นนี้ ประชาชนก็จะมีการศึกษาดี มีความรู้ ประพฤติ ดี มีจิตใจที่มีคุณภาพดี ก็จะเป็นพลเมืองที่ดี ผลประโยชน์ก็ตกแก่รัฐด้วย ช่วยให้รัฐนั้นเจริญรุ่งเรือง มีความ สงบสุข รัฐสำนึกในพระคุณฝ่ายสงฆ์ หรือทางศาสนานั้น เป็นการตอบแทนคุณความดี หรือบูชาคุณของ ฝ่ายศาสนา หรือฝ่ายสงฆ์นั่นเอง และทำหน้าที่ดังกล่าวแทนประชาชน คือ อุปถัมภ์บำรุงพระศาสนาแทน ประชาชน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)(2540 : 15)

ดังนั้น จากการศึกษาจะต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อฝ่ายพระสงฆ์ หรือฝ่ายพุทธจักร และใน ขณะเดียวกัน ฝ่ายของพระสงฆ์หรือฝ่ายพุทธจักรเองก็ต้องมีปฏิสัมพันธ์ตามหน้าที่ของตน ต่อฝ่ายรัฐหรือ ฝ่ายอาณาจักร เพราะโดยที่สุดแล้ว พระธรรมปิฎกสรุปว่า ก็ล้วนแต่เพื่อประโยชน์สุขของพหุชนทั้งสิ้น นั้นเองสิทธิและเสรีภาพในประชาธิปไตยประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ช่วยประสานประโยชน์ระหว่าง บุคคลและสังคมหลักการนี้ยังหาผู้ปฏิบัติได้ผลจริงได้ยาก จะเห็นได้ว่า ระบบสังคมต่างๆ มักมีปัญหาใน เรื่องที่ว่า ถ้าให้สังคมได้ บุคคลก็ต้องยอมสละ ทำอย่างไรจึงจะประสานประโยชน์กันได้ อุดมคติอย่างหนึ่ง ของประชาธิปไตยก็คือ การช่วยประสานประโยชน์ระหว่างบุคคลกับสังคมอย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะก้าวไปสู่ การประสานประโยชน์ระหว่างบุคคลกับสังคมให้มาเสริมกันนั้น มีบททดสอบพื้นฐานหนึ่งที่จะให้เห็นว่า ประชาชนในสังคมนั้นๆ มีคุณภาพเพียงพอ ที่จะให้คุณค่าของประชาธิปไตยข้อนี้บรรลุผลได้หรือไม่ บท ทดสอบนี้ก็คือ ความประสานสมดุลในการปฏิบัติตามหลักแห่ง 1)สิทธิกับหน้าที่ 2)เสรีภาพกับความ รับผิดชอบมุมมองต่อ สิทธิกับหน้าที่ นั้น พระธรรมปิฎกชี้ว่า คู่กับการมีสิทธิที่จะได้และเรียกร้องเอาสิ่งที่ ตนพึงได้นั้น บุคคลก็มีหน้าที่ที่จะต้องทำ เพื่อเป็นส่วนร่วมที่จะธำรงรักษาและสร้างสรรค์พัฒนาสังคม ประชาธิปไตยนั้นด้วย ถ้าอยากใช้สิทธิก็ควรปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดี และเมื่อมีการทำหน้าที่ด้วยดี สังคม

ประชาธิปไตย ก็จะได้รับ การรักษาไว้ เพื่อให้คนมีโอกาสที่จะใช้สิทธิได้ต่อไปส่วนเรื่องของ เสรีภาพกับความรับผิดชอบ นั้น พระธรรมปิฎกมองเห็นว่า คู่กับเสรีภาพที่จะกระทำต่างๆ ตามความปรารถนาของตน บุคคลจะต้องรู้จักรับผิดชอบต่อการกระทำและผลการกระทำของตน และใช้เสรีภาพนั้นอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ตน มีส่วนร่วมอยู่ด้วย เพื่อความชัดเจนขึ้นในเรื่องของเสรีภาพนั้น พระธรรมปิฎกได้ยกตัวอย่างเรื่องเสรีภาพที่เป็นหลักการของประชาธิปไตย ที่เน้นความหมายในแง่ของการที่บุคคลมีโอกาสที่จะนำเอาศักยภาพ เช่น สติปัญญา ความสามารถของตนออกไปเป็นส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สังคม ซึ่งเป็นความหมายเชิงความร่วมมือและเอื้อเฟื้อต่อกัน แต่ภายใต้อิทธิพลของทุนนิยมเสรีภาพเน้นความหมายในแง่ของการที่จะได้ผลประโยชน์ตามที่ตนปรารถนา ซึ่งเป็นไปในทางแบ่งแยก (กรมการศาสนา, 2560 : 20)

5. แนวคิดการปกครองตามรูปแบบประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนา

การศึกษาถึงแนวคิดประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตย โดยศึกษาข้อมูลที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ดังรายละเอียดหลักประชาธิปไตย คือการให้อำนาจแก่ประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน การให้อำนาจทั้งทางนิติบัญญัติ การบริหาร และด้านตุลาการ หลักการสำคัญของระบอบการเมืองที่ได้รับความศรัทธาเลื่อมใสจากประชาคมโลกอย่างแพร่หลายมากที่สุดในปัจจุบันซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ

1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty) เพื่อแสดงออกถึงอำนาจในการปกครองของประชาชนโดยแท้จริง ประชาชนจะแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของโดยใช้อำนาจอำหนดตัวผู้ปกครอง และผู้แทนของตน รวมทั้งอำนาจในการถอดถอนในกรณีที่มีการใช้อำนาจโดยมิชอบ โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งของประชาชนอย่างอิสระเสรีแบบลับและทั่วถึง มีกำหนดเวลาที่แน่นอนในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักอธิปไตย 3 ประการคือ หลักอัตตาธิปไตย คือการเอาตนเป็นใหญ่ หลักโลกาธิปไตย คือการเอาโลกเป็นใหญ่ และหลักธรรมาธิปไตย คือการเอาหลักธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งพระพุทธศาสนามุ่งเน้นหลักธรรมาธิปไตยเป็นรูปแบบในการปกครองที่ดีที่สุด (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535)

2. หลักเสรีภาพ (Liberty) หมายถึง การที่บุคคลสามารถกระทำ หรืองดเว้นกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามที่ต้องการ ตราบเท่าที่การกระทำหรืองดเว้นการกระทำนั้นไม่ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนตามหลักพระพุทธศาสนา มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ ไว้ในพระวินัยไว้อย่างชัดเจน เช่น การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของสงฆ์ในการทำอุตติกรรม ทำด้วยสังฆจตุรกร คือ สังข์ 4 รูปขึ้นไป ได้แก่ การสวดปาฏิโมกข์ทำสังฆกรรม เป็นต้น การทำอุตติจตุตถกรรม ทำด้วยสังฆ์ปัญจจตุรกร คือ สังข์ 5 รูป

ขึ้นไปได้แก่ การกรณกรณ เป็นต้น และญัตติจตุตถกรรม ทำด้วยสงฆ์ 10 รูปขึ้นไป (ยกเว้นในที่กัณดารที่หาพระสงฆ์ได้ยาก) ได้แก่ การอุปสมบท(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) เป็นต้น

3. หลักความเสมอภาค (Equality) คือ ในระบอบประชาธิปไตยเชื่อมั่นว่า หากมนุษย์มีโอกาสที่เสมอภาคเท่าเทียมกันถึงแม้ว่าจะมีความสามารถที่แตกต่างกันก็ตาม มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตที่ดีร่วมกันได้ ดังนั้นความเสมอภาคจึงหมายถึง ความเสมอภาคขั้นพื้นฐานที่ประชาชนในสังคมเดียวกันมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกันได้ในพระพุทธศาสนา จะเห็นได้อย่างชัดเจนในการให้ความเสมอภาคในเรื่อง วรรณะ เชื้อชาติเช่น บุคคลไม่ว่าจะอยู่วรรณะไหนก็สามารถเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาได้ และนับถือกันในเรื่องของพรษา โดยไม่คำนึงว่าจะอยู่วรรณะใด เชื้อชาติใด หลักความเสมอภาคในการเคารพนับถือพระรัตนตรัย เป็นต้น

4. หลักการปกครองโดยกฎหมาย (Rule of Law) หลักการนี้มีขึ้นเพื่อมุ่งจะให้ความคุ้มครองแก่สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นสำคัญ การจำกัดสิทธิเสรีภาพใดๆ ของประชาชนจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายเท่านั้นในพระพุทธศาสนามีพระวินัย ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่เป็นหลักปฏิบัติของสงฆ์ ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหมู่คณะมีความสุข ชุมชนช่วยปกป้องคนดี จนถึงเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม คือพระพุทธศาสนา เป็นต้น

5. หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule) การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ดังนั้น ในการตัดสินใจใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดตัวผู้ปกครอง หรือการตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการจะต้องถือเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ และเพื่อให้มั่นใจว่าการตัดสินใจนั้นสะท้อนถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่อย่างแท้จริงก็จะต้องให้ความเคารพและคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย(Minority Right) ทั้งนี้ เพื่อประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้มติในลักษณะพวกมากลากไปในพระพุทธศาสนา ก็ใช้หลักเสียงข้างมาก เป็นเครื่องตัดสิน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535)

6. สรุป

การนำหลักอภิธานิธรรมมาประยุกต์ใช้กับการเมืองการปกครองไทยที่เป็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในประเทศชาติการอยู่ร่วมกันตามโดยอาศัยหลักพระพุทธศาสนาจะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนาคำสอนทางศาสนาเป็นหลักธรรมที่ใช้ในการดำรงชีวิตช่วยพัฒนาสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความปลอดภัยเพราะทุกคำสอนมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือต้องการให้ทำความดีละเว้นชั่วและทำจิตใจให้บริสุทธิ์มีเมตตาเป็นหลักช่วยเหลือเกื้อกูลกันทำให้ผู้นับถือศาสนาเป็นมิตรที่ดีต่อกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเมื่อคนเราอยู่ร่วมกันในสังคมภายใต้ศาสนาที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายกฎระเบียบหรือข้อบังคับอื่นๆ จะเห็นว่า กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ รวมทั้งกฎหมายต่างๆ ได้เข้ามาเกี่ยวข้องในชีวิตสังคมของมนุษย์มีจำนวนสมาชิก

เพิ่มมากยิ่งขึ้นจำเป็นต้องมีกฎออกมาควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ดังนั้นกฎหมายสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้แก่มนุษย์ให้มีระเบียบในสังคมจึงเป็นตัวกลางที่คอยกำหนดความสัมพันธ์ของบุคคลในระดับต่างๆ โดยเฉพาะนักปกครองจะต้องเป็นผู้ที่นำอธิปไตยธรรมมาใช้ในบทบาทของนักการเมืองการปกครองไทยที่ดี

7. บรรณานุกรม

กรมการศาสนา. (2560). **แนวทางการดำเนินงานชุมชนคุณธรรมและขับเคลื่อนด้วยพลัง “บวร”**.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2551). **ปาฐกถาพิเศษ เรื่องจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ**. กรุงเทพฯ : สำนักผู้ตรวจการแผ่นดิน.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2560). **หลักนิติธรรมกับบรรณาธิปไตย**. เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 5.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540). **ธรรมบุญชีวิต**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2541). **ธรรมกับสังคมไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. (2544). **พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพฯ : สหธรรมมิก.

พระราชวรมนี (ประยูรค์ ปยุตโต). (2543). **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก, 2500**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สิทธิกร ศักดิ์แสง. (2561). **กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมือง**. นนทบุรี : ภูมิปรินติ้งเฮาส์ แอนดีไซน์.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2540). **พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก**. กรุงเทพฯ : เพชรรุ่ง.

Encyclopaedia Britannica, Inc. (2006). **Britannica Concise Encyclopedia**. 2nd ed. Chicago : Encyclopaedia Britannica, Inc.